

Sobre les edicions al País Valencià

Vicent ORTUÑO i GINESTAR

El món editorial, i més concretament del llibre, està vivint al País Valencià uns anys d'elevat dinamisme. No sé si des de fora es valora de la mateixa manera, ni si tan sols es percep aquesta dinàmica, però per als qui hi vivim hi ha uns fets que són força tangibles i hom constata que s'ha arribat a uns nivells que, exceptuant els més optimistes, molt pocs s'hagueren atrevit a aventurar fa tan sols deu anys. Amb açò no es pretén afirmar que el País Valencià gaudeix d'una situació privilegiada editorialment, car la realitat és una altra: el nivell de lectura és molt inferior al de la majoria dels països europeus i es troba també per sota del de Catalunya, per posar un exemple pròxim, i pel que fa al poder editorial s'està molt lluny de les grans concentracions que són Barcelona i Madrid. El que es vol significar ací és que l'increment experimentat ha estat notori.

Però si el salt quantitatiu experimentat és remarcable, el que li confereix una certa singularitat a aquesta evolució ha estat el considerable increment de les edicions en català i l'important paper realitzat per les institucions com a editorials.

Durant l'última dècada el nombre de publicacions que apareixen al mercat ha anat augmentant, any rera any, de manera constant. En el decenni 76-85 el total de publicacions ha estat 4,6 vegades superior a les aparegudes en el decenni anterior 65-75 (Quadre 1). A remarcar sobretot les xifres de València, ja que les de Castelló, malgrat haver augmentat amb un índex 10,1, no són excessivament significatives perquè partia d'una quantitat de publicacions molt reduïda.

Quadre núm. 1

	Obres publicades			
	1965/1975	índex	1976/1985	índex
Alacant	372	1	863	2,3
València	959	1	5132	5,4
Castelló	21	1	214	10,1
	1352	1	6209	4,6

Font: ISBN i Puntos de Información Cultural (PIC) del Ministerio de Cultura. Elaboració pròpia.

La gràfica que representa l'evolució experimentada en aquests darrers 10 anys (Gràfic núm. 1) ens mostra com l'increment ha estat constant des de l'any 75, amb dues puntes clares, l'any 81 i els anys 84-85. Durant aquests anys, i prenent com a índex base l'any 75, s'ha passat de 296 publicacions subjectes a l'ISBN a 925 l'any 85, és a dir s'han triplikat amb escreix.

La desaparició d'algunes editorials que van ésser significatives (Gorg, l'Estel, Prome-teo i Garbí, sobretot) ha estat compensada per l'aparició recent de noves cases i amb una empena considerable (Gregal, Federació d'Entitats Culturals, Pretextos, Bromera, Llibres del Bullent, etc.).

Referent a la llengua, l'increment del català en les pàgines impreses ha estat considera-ble i és, junt a la considerable activitat editorial institucional, el tret més característic d'aquest període. Exceptuant «3 i 4» i algunes edicions de la Universitat i de les institu-cions de l'època, les edicions en català abans de 1975 eren escasses i amb prou feines si representaven res en el percentatge total de les publicacions al conjunt del País Valen-cià; en canvi l'any 1985 les publicacions en català han arribat a representar al voltant del 23% del total¹.

Aquest percentatge del català imprès, atesa l'especial situació lingüística que viu el país, és un dels motius de divergència entre uns sectors d'opinió que pensen que ja n'hi ha massa i d'altres que consideren insuficient la presència als llibres del català respecte del castellà al País Valencià. El que és important serà analitzar l'evolució futura d'aquest per-centatge; ara com ara, tot just s'estan fent les primeres passes.

En general, els factors que han contribuït a l'increment editorial tenen un denominador comú: el canvi polític viscut a l'Estat des de 1975. Aquesta repercussió s'aprecia molt clarament al País Valencià, ja que l'increment editorial obeeix més a unes decisions polí-tiques concretes, que no a l'augment de l'interès per la lectura dels valencians facilitat per aquesta etapa democràtica, sense negligir el seu valor. Els dos factors que més inci-dència han tingut, i tenen, responen a unes clares actuacions polítiques; d'una banda la introducció del català a l'escola i d'altra la considerable tasca que les institucions valen-cianes han desplegat en el sector editorial, sobretot la Conselleria de Cultura i la Diputa-ció Provincial de València mitjançant la Institució Alfons el Magnànim.

Analitzant els llibres publicats al llarg d'aquests darrers anys, hom s'adona que una part considerable de les obres són de temàtica infantil-juvenil i van destinades a la pobla-ció en edat escolar. Aquestes publicacions són escrites en català en la seua quasi totalitat i tenen com a objectiu cobrir el buit d'aquest tipus de literatura en la nostra llengua i for-nir un cos d'obres que satisfaga la demanda escolar i possibilite i facilite la pràctica de la lectura en català. És en aquest camp on més s'ha notat l'impuls, i la prova és que les editorials de creació més recent (Gregal, Federació d'Entitats Culturals, Llibres del Bu-llent, Bromera, Bonaire, etc.) tenen una mitjana d'existència que no ultrapassa els dos anys, el públic destinatari és la població escolar i publiquen en català gairebé exclusiva-ment. A més, es pot afirmar, sense perill a equivocar-se, que avui la primera editorial del país és la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, si bé la seua tasca editora no es limita a llibres de literatura, sinó que abraça tots els temes relacionats amb l'ensenyament en general i l'ensenyament de la llengua en particular: obres didàctiques, metodolò-giques, vocabularis, programacions, etc.; en les publicacions literàries utilitza majorità-riament el català.

Sembla lícit afirmar que el nombre de títols impresos i de lectors s'ha incrementat arreu de l'Estat espanyol a conseqüència del pas d'una dictadura a un sistema democràtic; és evident que la realitat política d'aquests darrers anys facilita i potencia la lectura. Paral·le-

lament a aquest procés, al País Valencià s'observa un altre aspecte important i que, possiblement, siga el que li confereix unes característiques més particulars al procés editorial valencià; aquest aspecte és fruit d'una decisió política concreta: l'important i decisiu paper editorial de les institucions valencianes. Com ja s'ha esmentat la Conselleria de Cultura és la principal concentració editorial, però se centra principalment en obres de tipus didàctic. La Diputació Provincial de València, a banda de la seua tasca editorial, va reforçar l'any 80 la Institució Alfons el Magnànim, la qual, en els seus cinc anys d'existència en aquesta nova etapa, ha publicat més de 130 títols entre assaigs i obres literàries, a més de concedir una sèrie d'ajuts a la investigació amb l'objectiu final de la publicació dels treballs i publicar la revista *Debats*; aquest mateix any ha passat a formar part de l'Instituto Valenciano de Estudios e Investigaciones, en el qual col·labora majoritàriament la Generalitat. L'Institut d'Estudis Juan Gil-Albert, depenent de la Diputació Provincial d'Alacant, també està realitzant un paper considerable, encara que la seua tasca va orientada, no sols a la publicació i concessió d'ajuts a la investigació, sinó que subvenciona alhora un grapat de publicacions, periòdiques o no, però sempre sota l'òptica que han d'ésser vinculades a l'àmbit territorial de la província d'Alacant, d'ací que el seu ressò a nivell de país siga menor, però no per això de menor rellevància.

Un breu comentari del gràfic núm. 2 ens confirmarà aquestes afirmacions anteriors. A la gràfica es representen els llibres publicats i la llengua utilitzada per les cinc editorials considerades més fortes: Conselleria de Cultura, «3 i 4», Institució Alfons el Magnànim, Diputació Provincial de València i Gregal. S'aprecia el fort impuls experimentat a partir de l'any 1975; val a dir que de les cinc editorials esmentades, tres (Conselleria de Cultura, Inst. Alfons el Magnànim i Gregal) apareixen posteriorment. El lligam polític és clar també, ja que la Conselleria de Cultura i la Diputació Provincial són institucionals i Alfons el Magnànim depèn de la Diputació Provincial; d'ací la seua creació posterior a la mort de Franco o el seu increment editorial en el cas de la Diputació Provincial. També és interessant observar que els anys següents a les eleccions, 78 i 83, s'hi produeix una inflexió notòria, se suposa que per relaxar-se de l'esforç de la cursa electoral.

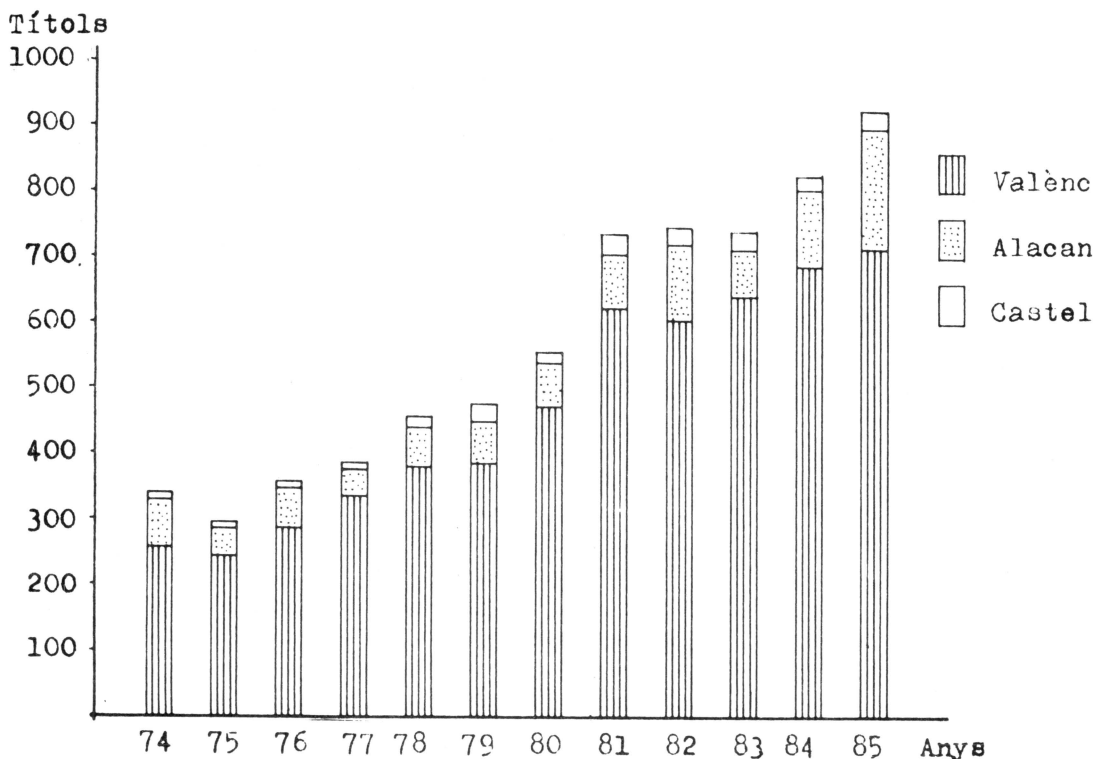
L'aparició, l'any 68, de «3 i 4» marca l'inici de la continuïtat editorial en català; l'any 75 es produeix l'ascens del català, que vindrà a reforçar-se amb l'aparició de la Institució Alfons el Magnànim, l'any 80, el fort impuls de la Conselleria de Cultura a partir del 83 i el naixement de Gregal també l'any 83. De la transcendència que ha tingut la introducció del català a l'escola pel que fa al món editorial, ens en pot donar una idea el fet que, tret de les lligades a les institucions i de la ja sabuda «3 i 4», les editorials més dinàmiques són de recent creació, publiquen quasi exclusivament en català i els seus llibres són de text o, en bona part, destinats a la població escolar. Així, i a tall d'exemple, tenim la Federació d'Entitats Culturals del País Valencià (creada l'any 1981), llibres del Bullent (1986), Bromera (1986) i el cas més il·lustratiu és el de Gregal (1983) que ha publicat, en els tres anys d'existència que té, 7, 18 i 24 obres respectivament.

A banda d'aquestes, han anat apareixent-ne d'altres, lligades al creixement general, que han assolit una considerable importància, com Fernando Torres, creada el 70 i que publica preferentment en castellà, i Pretextos, el 76 i que únicament publica en castellà.

Però si el nombre d'editorials és major i el número de títols publicats s'ha incrementat, els tiratges reflecteixen de manera clara un nivell de lectura en català inferior al desitjable i la transcendència de la introducció de la llengua a l'escola; així, d'un llibre d'assaig, novel·la o poesia s'acostuma a fer un tiratge d'uns 2500 llibres aproximadament per terme mitjà i dels llibres de lectura destinats a l'escola entre 7000 i 10.000. Un llibre amb diverses edicions i del qual arriben a vendre's més de 15.000 o 20.000 exemplars, ja és un autèntic *best-seller*.

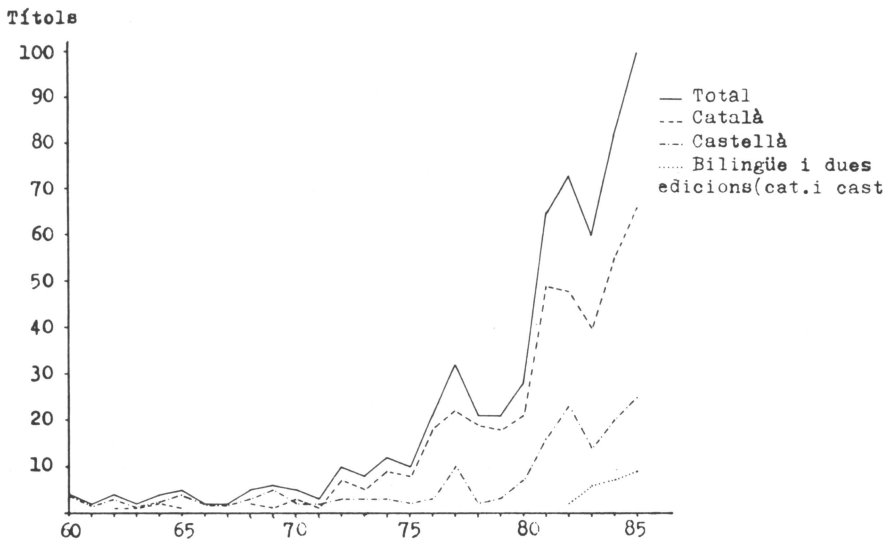
A més d'aquestes referències a empreses editorials, s'ha produït un autèntic esclat de publicacions de cap a cap del País Valencià. Molts ajuntaments han subvencionat la publicació de treballs referits a temes municipals; és freqüent l'aparició, i posterior desaparició en la majoria dels casos, de nombrosos certàmens literaris, gairebé cada poble ha arribat a tenir el seu; també és notori l'intent de produir i mantenir un seguit de publicacions amb més pretensions científiques i de periodicitat variable, des de trimestrals a anuals, per part d'un grup d'estudiosos d'un municipi (Quaderns d'Investigació d'Alaquàs, de Sueca, de Pego, etc.) o per part d'un col·lectiu més nombrós, agrupat sovint entorn d'un Institut d'Estudis Comarcals (l'Horta Sud, la Marina Alta, etc.) que arriben a publicar revistes més especialitzades, i que procuren comptar sempre amb la col·laboració d'algun professor universitari: a la Safor, «El·lipsi» (literària) i «Ullal» (ciències socials); a la Marina Alta, «Aiguadolç» (literària) i «Migjorn» (ciències socials); a la Vall d'Albaida, «Alba» (ciències socials); etc. La simple enumeració de les publicacions, amb independència del seu major o menor èxit, que han aparegut en aquests darrers 4-5 anys seria certament aclaparadora. La febre de publicacions d'àmbit territorial restringit, local o supralocal, ha estat un fenomen d'una dinàmica considerable.

Gràfic núm. 1.

Títols subjectes a l'ISBN

Font: PIC. Elaboració pròpia

Gràfic núm. 2.

Número d'obres i llengua emprada per les editorials Alfons el Magnànim, «3 i 4», Conselleria de Cultura, Dip. Prov. de València i Gregal.

La concentració editorial és força notable; al gràfic núm. 1 s'aprecia que els títols publicats a la província de València durant l'any 85 representaven el 77'4% del total; a Alacant el 19,45% i a Castelló el 3,15%. La distribució de les 93 editorials existents als País Valencià² reflecteix una major concentració a València ciutat i la seua àrea d'influència immediata (Quadre núm. 2); el major percentatge d'Alacant pel que fa a les publicacions és motivat, segurament, pel considerable pes que hi té l'Institut Juan Gil-Albert com a editorial.

Quadre núm. 2.

Distribució de les editorials

Província de València	76	81,72%	
València ciutat			66
Àrea d'influència immediata			6
Resta			4
Província d'Alacant	14	15,05%	
Alacant ciutat			7
Àrea d'influència immediata			0
Resta			7
Província de Castelló	3	3,25%	
Castelló ciutat			3
Àrea d'influència immediata			0
Resta			0

Font: PIC, del Ministerio de Cultura

Quant a les publicacions relacionades més o menys directament amb la Geografia, és difícil fer una anàlisi perquè es cauria en la trampa d'establir un criteri selectiu previ per arribar a dilucidar quines ho són i quines no. Per tant citaré només aquelles revistes especialitzades i les col·leccions d'interès més general.

A més de «Cuadernos de Geografía» de la Universitat de València, que aparegué l'any 1964, avui comptem amb «Investigaciones Geográficas», del Departament de Geografia de la Universitat d'Alacant, que des de 1983 surt amb periodicitat anual, i «Millars», del Centre Universitari de Castelló, interdisciplinari, que es publica des de l'any 80 i sense periodicitat expressa.

El manual bàsic que encara continua vigent és l'obra d'A. López Gómez *Geografía de las terres valencianes*, publicat l'any 77; un altre, més general, és *País Valencià, Geografia i Història*, publicat l'any 80, on col·laborà Vicent Rosselló.

Tret de les revistes que publiquen els Departaments de Geografia i d'aquelles publicacions promogudes per la Universitat en col·laboració amb algun Ajuntament o Diputació Provincial per editar alguna tesina sobre un municipi o comarca amb la metodologia tradicional de la geografia regional francesa, és força infreqüent l'aparició de publicacions l'autor de les quals siga un geògraf.

Però, de treballs d'investigació o assaig d'interès per tenir una referència espacial clara, se n'han publicat bastants, sobretot per part de la Institució Alfons el Magnànim i la Diputació Provincial de València, a càrrec de sociòlegs, economistes, urbanistes, etc. La Diputació ha publicat en una col·lecció titulada «Estudis i Documents» tota una sèrie de ponències, comunicacions i treballs presentats a Taules Rodones, Jornades, etc. que han vingut celebrant-se al País Valencià al voltant de temes com «La comarcalització al País Valencià», «Urbanismo y medio rural», «Estudios medioambientales», etc.; una altra col·lecció interessant de la Diputació és «Història i Societat», on es tracten temes com el comerç i la indústria. Però sens dubte, ha estat la Institució Alfons el Magnànim la que ha publicat una major quantitat de títols d'interès; la col·lecció «Descobrim el País Valencià» ha tret un seguit de breus estudis comarcals i un treball sobre comarcalització; a les col·leccions «Estudis Universitaris», «Politécnica», «Libros de Bolsillo» i «Investigación» s'han editat nombrosos estudis referents a la industrialització, agricultura, economia, urbanisme, etc.

A manera de resum es pot concloure afirmant que el món editorial en general, i del llibre en particular, està travessant al País Valencià uns moments de molta vitalitat. Aquests darrers anys s'han publicat una sèrie de treballs que ha vingut a omplir un buit existent, per damunt de tot referents a aspectes econòmics i d'urbanisme. Malgrat aquest bon moment, és de lamentar l'escassa presència de geògrafs, sobretot en aquells temes on podríem aportar punts de vista o matisos diferents o alternatius.

Notes

¹ Els percentatges obtinguts per diferents fonts no coincideixen, però no són excessivament divergents:

	català	castellà	d'altres
Conselleria de Cultura	21,50%	75,56%	2,94%
Obres subjectes a l'ISBN	25,26%	71,46%	1,28%

² Cal dir que la informació peca d'omissions; les xifres s'han considerat simplement amb valor orientatiu.